سیاسی

• **دوکتور قاسملوو، شۆڕشگێڕی راستەقینە** — **رامبود لوتفپووری**

دوکتور قاسملوو، شۆڕشگێڕی ڕاستەقینە

رامبود لوتفپووری

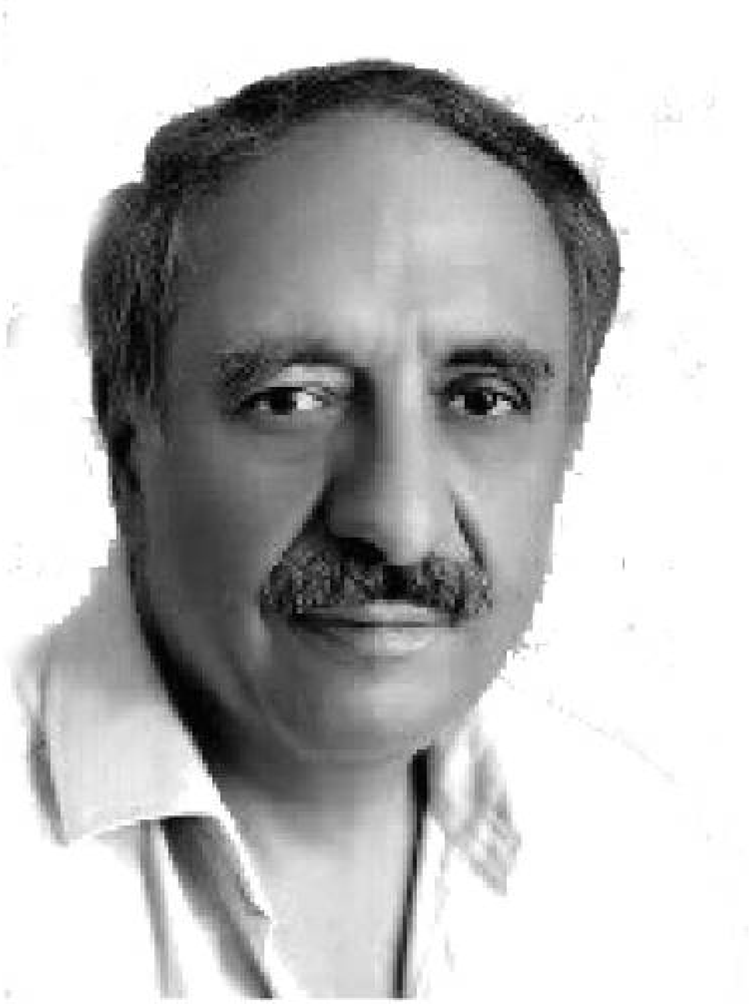

ئەگەر چەمکی شۆڕش بەواتای گۆڕانکارییەکی قووڵو بنچینەیی لەبنیاد، پێکهاتەو پێوەندییە کۆمەڵایەتی، سیاسیو ئابوورییەکانی کۆمەڵگادا بزانین کە گۆڕانی بارودۆخی ئارایی لێدەکەوێتەوەو نۆرمو بەهاکانی کۆمەڵگا دەگۆڕێ، شۆڕشگێڕیش دەبێتە ئەو هێزە مرۆییەی کە ئەرکی شۆڕشی بەئەستۆوەیە، واتە بواری دەرهەستو بەرهەستی پێویست بۆ بەئاکام گەیاندنی شۆڕشو بەئۆبژە کردنی سۆبژەی شۆڕش دەرەخسێنێ، بەدیۆیکی دیکەدا دەتوانین بڵێین کە شۆڕشگێڕ لەقۆناغی یەکەمدا هەست بەپێویستیی شۆڕشو بوارە لەبارە کۆمەڵایەتییەکانی دەکات، لەقۆناغی دووهەمدا هەوڵ بۆ تیۆریزەو میکانیزەکردنی بیرۆکەی شۆڕش دەدات، قۆناغی سێهەم قۆناغی جەماوەری کردنەوەی بیرۆکەی شۆڕشو ڕێکخستنو مۆبیلیزەکردنی خەڵکە، لەم قۆناغەدایە کە شۆڕشگێڕی داڕێژەرو تیۆریسییەن بەکردەوە دێتە گۆڕەپانی پراکتیزەکردنی تیۆرەکەیو بەئاکام گەیاندنی بیرۆکەی شۆڕشەوە. کەوابوو شۆڕشگێڕ تیۆریسییەنێکی پراگماتیستە کە بەبیروکردەوە بۆ گەیشتن بەئامانجەکەی تێدەکۆشێ. هەڵبەت روونو ئاشکرایە کە لەهەر شۆڕشێکدا

هەموو شۆڕشگێڕان بەواتای داهێنانی تیۆریی شۆرش، تیۆریسیەن نین بەڵكوو تەنیا كۆمەڵە ئێلیتیكی تایبەتن كە ئەركی تیۆریزەكردنی بیرۆكەی شۆڕشیان لەسەرشانە بەڵام هەموو شۆڕشگێڕێك پێویستە هەستی بەپێویستیی شۆڕش كردبێت و لەلایەنە ئێپیستێمیكەكانی تێگەیشتبێت.

پێویستی شۆڕش و گۆڕانكاری لای شۆڕشگێڕ لەقۆناغی راو بۆچوونێكی بێوزە دەرباز دەبێت و بەقۆناغی باوەڕێكی قووڵ و بزوێنەر دەگات كە لەبنیادی كەسایەتییدا رەگ دادەكوتێ. بەو پێیەی كە هەرچەشنە گۆڕانخوازییەكی سیاسی، كۆمەڵایی و ئابووری، راستە و خۆ یا ناراستەوخۆ روو لەدەسەڵاتی سیاسی دەكات و بنچینەكانی مانەوەی دەخاتە مەترسییەوە، تاكی گۆڕانخواز یا شۆڕشگێڕ دەبێتە مەترسییەك بۆ دەسەڵات واتا خوازیاری بەدەستەوە گرتنی دەسەڵات و لەنێوبردنی دەسەڵاتی ئاراییە. لێرەدا زۆرجار بەهەڵەكەسایەتیی گۆڕانخوازی شۆڕشگێڕ بەدەسەڵاتخواز ناوزەد دەكرێ، بۆیە پێش ئەوەیكە بڕۆینە سەرباسی تایبەتمەندییەكانی شۆڕشگێڕ پێویستە پێناسەیەك بۆ كەسایەتیی دەسەڵاتخواز بكەین، بۆ ئەم مەبەستە ئاماژە بەپێناسەیەك دەكەم كە "ئەریك فرۆم" بۆ كەسایەتیی دەسەڵاتخوازی دەكات: "بونیادی كەسایەتیی دەسەڵاتخواز، بونیادی كەسایەتیی كەسێكە لەسەرێكەوە بەتەسلیمبوون بەهێزێكی ترو پشتبەستنی رەمزی بەخاوەن پلەو پایەو دەسەڵاتەكان هەست بەهێزو شوناسی خۆی دەكات، لەسەرێكی تریشەوە دەسەڵاتێكی رەمزیی بەسەركەسانێكدا هەیە كە تەسلیمی ئەو دەبن یان پشتی پێدەبەستن. واتە كەسایەتیی دەسەڵاتخوازانە ئەو دەمە هەست بەهێزو شوناسی خۆی دەكات كە خۆی لەخزمەتی دەسەڵاتێكی بەرواڵەت پایەدار دەبینێتەوەو دەبێتە بەشێك لەو دەسەڵاتەو لەهەمان كاتیشدا لەرێی بەكارهێنانی دەسەڵاتەوە بەرامبەر خەڵكێك كە لەژێر دەستی ئەودان، گەشە دەكات. لەراستیدا ئەم حاڵەتە رەنگدانەوەی نەخۆشییەكی ئیزدواجیانەی ئازاردان و ئازارچەشتنە كە هەستی دەسەڵات و شوناس بەو دەبەخشێت. ئەو كە دەبێ بەبەشێك لەبەشەكانی گەورەیەك (ئیدی ئەو گەورەیە هەرچییەك بێت) خۆی بەگەورە دەبینێت. ئەگەر بەتەنیا بمێنێتەوە خۆی لەخۆیدا هەرەس دەهێنێت. هەربۆیە هەڕەشەكردن لەدەسەڵاتداران و كەوتنە مەترسیی بونیادی دەسەڵاتیان، لەواقیعدا بەهەڕەشەیەك دەژمێردرێ بۆ سەركەسایەتیی دەسەڵاتخوازانەی ئەو كەسە (واتە هۆكارە وجودیی و عەقڵانییەكانی دەكەوێتە مەترسییەوە). لەم رووەوە ئەو بەناچاری دژ بەم هۆكارانە دەوەستێتەوە كە مەترسی بۆ سەر دەسەڵاتخوازی دروستدەكەن. چونكە بەم رێگەیە لەراستیدا لەپێناوی پاراستنی هۆكارەكانی بوون و ژیانی خۆیدا دەجەنگێت".[١]

ئەگەر چاو لەقوچكەی دەسەڵات لەناو رێكخراوە شۆڕشگێڕەكانیشدا بكەین گەلێك جار كەسایەتیی لەم چەشنەمان وەبەرچاو دەكەوێت، بۆیە مەرج نیە هەركەس كە لەشۆڕشدا بەشدار بوو خاوەن كەسایەتیی شۆڕشگێڕانە بێت. هەرچەند لەوانگەی سیاسەتەوە هەموو بەشدار بووانی شۆڕش بەشۆڕشگێڕ پێناسەدەكرێن بەڵام شۆڕشگێڕ لەروانگەی دەروونناسیی كۆمەڵایەتی و بەبۆچوونی كەسانێكی وەك ئەریك فرۆم ئەو كەسەیە كە ئامانجدارانەو بەباوەڕەوە تێكەڵاوی شۆڕش دەبێت، واتە هەڵوێستەكەی پشت بەمەعریفەیەك دەبەستێ كە بۆی بۆتە باوەڕو لەهزرو بیریدا رەگی داكوتاوەو بنیادی بۆتەوە. بۆیە كەسایەتیی شۆڕشگێڕ بڕوایەكی قایمی بەخۆی و رێبازەكەی هەیەو لەدژوارترین هەلومەرجەكانیشدا تووشی لەرزۆكی و پاشگەزبوونەوە نابێت، ئەم

تایبەتمەندییە رەنگدانەوەیەکی بەرچاوی لەکەسایەتیی دوکتور قاسملوودا هەیە، دوکتور قاسملوو رێبەرایەتی شۆڕشێکی دەکرد کە هەڵکشانو داکشانی زۆری بەخۆوە دیوە، گەلێك قۆناغی شکستو سەرکەوتنی ئەزموون کردوە، گەلێك رۆڵەی ئازاو کەسایەتیی گەورەی لەگەڵدا بووە کە بەشێکیان یان شەهید یابریندار، کەم ئەدامو پەك کەوتەبوونە یا لەقۆناغێك لەقۆناغە دژوارەکاندا تووشی شکستو بێهیوایی بوونەو کاروانی خەباتیان بەجێهێشتووە، کە یەکێك لەهۆکارەکانی ئەم بەجێهێشتنە دەتوانێ نەبوون یا لاواز بوونی باوەڕی شۆڕگێڕانە لەو کەسانەدا بێواتە بەشێك لەو کەسانە خاوەن کەسایەتیی شۆڕشگێڕانە نەبوونەو هەندێك سەمەدی (ئەنگیزە) لاوەکی راکێشی شۆڕشی کردون. لەهەلومەرجێکی ئەو تۆدایە کە کەسایەتیی شۆڕشگێڕانەی دوکتور قاسملوو باشتر دەردەکەوێ. پاش سەرکەوتنی شۆڕشی ئیسلامیو لەکاتێکدا کە وتووێژەکانی دەوڵەتی کاتیو هێزی کورد بۆ دابینو دەستەبەر بوونی مافەکانی نەتەوەی کورد لەئێراندا بێ ئاکام دەمێنێتەوەو رژێم بڕیاری شەرو جیهاد دەدات، دوکتور قاسملو وەك رێبەری حیزبی دیمۆکراتو شۆڕشی نەتەوایەتی کورد لەم پارچەیە لەگەڵ ئەوەی کە ئاگاداری

ناهاوسەنگیی هێزەکانو بەهێزتر بوونی نەیارەکەیەتی، شێلگیرانە بڕیاری بەرخودانو شەڕی چەکداری دەدات، تەنانەت پاش داگیرکردنی شارو گوندەکانی کوردستان لەلایەن هێزەکانی رژیمی ئێرانو پاشەکشەی ناچاریی هێزە کوردەکان بۆ دەرەوەی وڵاتیش دیسان کۆڵ نادات و تووشی بێهیوایی نابێت بەڵکوو ئاڵای شۆڕش هەر بەرز رادەگرێتو دەڵێ: "بەبڕوای من ئەوەی بۆ شۆڕشگێڕ گرینگە ئەوەیە کە نابێ هیچ کات شەرمەزاری ویژدانی خۆی بێو دەبێ هەردەم بتوانێ ئیدیعا بکا کە ئەوەندەی بۆی کراوەو لەدەستی هاتووە، لەپێناو شۆڕش، ئازادیو رزگاریی نیشتمانەکەیدا کردویەتی".[٢]

کەم نەبوون ئەو شۆڕشگێڕانەی! کە ئاگر بەسی ئێرانو عێراق ئەنۆی شکاندنو ترسو بێهیوایی دایگرتن. بەڵام لەو دەمەیشدا قاسملووی رێبەر بەو پەڕی ئازایەتیو لێهاتووییەوە شرۆڤەی بارودۆخەکە دەکاتو دەڵێ: "ئێستا ئەگەر مێژوو دووپات بێتەوەو ئەو دەوڵەتانەی کوردستانیان بەسەردا دابەشکراوە بۆ جارێك

ی دیکەش بۆ تێکشکاندنی جووڵانەوەی نیشتمانیی گەلی کورد، پێکەوە رێککەون (هەرچەند کە ئیمکانی شتێکی ئەوتۆ کەمە) کوردەکان دەبێ چ بکەن؟

لەهەلومەرجێکی ئەوتۆدا بۆ کوردەکان تەنیا یەك رێگا دەمێنێتەوە، ئەویش بریتییە لەوە کەیەك بگرنو بەهەموو هێزیانەوە دیفاع لەخۆیان بکەن. بەئاشکرا دەبێ بڵێین کە ئەمجار باشی ئاشبەتاڵو خۆبەدەستەوەدان لەگۆڕێدا نیە. بەربەرەکانێو خۆڕاگریی گەلی کورد لەشارو دێدا هەر درێژەی دەبێو لەتەواوی شێوەکانی خەباتیش کەڵك وەردەگیرێ. ئەمڕۆ جووڵانەوەیەکی

بەتەواوی سازماندراو بەرێبەرایەتییەکی شۆڕشگێڕەوە لەکوردستان لەگۆڕێدایە..."[٣]

باوەڕ بەخۆییو پشت ئەستوور بوون بەهێزی شۆڕش لەو تایبەتمەندییە شۆڕشگێرانانەیە کە بەتەواوەتی لەبیروکردەوەی دوکتور قاسملوودا رەنگی دابوەوە، بۆیە لەگەڵ ئەوەی کە پسپۆرانە کەڵکی لەهەموو فاکتەرە دەرەکیو ناوەکییەکان بۆ پێشخستنی شۆڕش وەردەگرتو خاوەنی دیپلۆماسییەکی بەهێز بوو بۆ پێکهێنانی پێوەندیو دۆستایەتی لەگەڵ هێزەکوردستانی، ئێرانی، ناوچەییو جیهانییەکان، بەڵام لەپێشدا گرینگایەتی بەهێزو وزەی نەتەوەکەی دەداو دەیگوت: "لەپێشدا، بابایەخ بەهێزی بێپایانی گەلی کورد بدەینو لەخۆمانو خەباتی خۆمان دڵنیا بینو وەك عاملێکی سەربەخۆ لەمەیدانی سیاسیی ولاتدا خۆ بنوێنین، ئەو کاتە پشتیوانمان زۆر دەبێو هەلومەرجی سەرکەوتن باشتر ئامادە دەبێ".[٤]

شۆڕشگێڕ یا ئاژاوە خواز

تەنیا هۆکاری شۆڕشگێڕانە نیە کە مرۆڤ لەدەسەڵاتی زاڵ یاخی دەکاتو سەمەدی سەرهەڵدانی تێدا دروست دەکات، واتە هەندێك جار بەرژەوندیی تاکەکەسی هاندەری سەرهەڵدانو یاخی بوونی مرۆڤە، مەبەستم لەم قسەیە ئەوەیە کە پێویستە جیاوازییەك دابنێین لەنێوان کەسایەتی شۆڕشگێڕو کەسایەتی ئاژاوەخوازدا.

شۆڕشگێڕ بۆیە دێتە گۆڕەپانی خەباتو ئاڵای شۆڕش هەڵدەگرێت کە لەنێوەرۆکی دەسەڵاتی زاڵو پێوەندییە کۆمەڵایەتی، سیاسیو ئابوورییە ئارایییەکانی کۆمەڵگا بێزراوەو بەناکارامەو نەگونجاویان دەزانێ بەواتایەکی دیکە هەست بەچەوساندنەوە، نایەکسانیو پێشلێکرانی مافی خەڵك، چین، توێژ یانەتەوەیەك دەکاتو بەئەرکی خۆی دەزانێت دژ بەو دیاردانە هەڵوێستی خۆی هەبێت، لەراستیدا سەرهەڵدانی شۆڕشگێڕ پشت بەمەعریفەیەك دەبەستێ کە لەبەستێنی پێوەندییە کۆمەڵایەتیەکانەوە سەری هەڵداوە، بەڵام ئاژاوە خواز ئەو کەسەیە کە سەرهەڵدانو یاخی بوونەکەی هیچ ژێرخانێکی مەعریفی نیە، بەڵکوو تەنیا کۆمەڵێك قازانجو بەرژەوەندیی تاکەکەسی وەك نەبوونی خۆی لەدەسەڵاتدایە کە هاندەریەتی، واتە چون خۆی لە دەسەڵاتدا نابینێتەوە، رەخنەگریەتی و دژایەتیی دەکا، دەنا ئەگەر هەر ئەو دەسەڵاتە چەوسێنەرە بەبێ ئەوەیکە هیچ چەشنە گوڕانێکی مەعریفی یا سیستماتیك لەخۆیدا پێك بێنێ یا پێوەندییە کۆمەڵایەتی، سیاسیو ئابوورییەکان بەئاقارێکی داوەرانەدا بەرێت، بەس لەپێکهاتەی دەسەڵاتەکەیدا جێگایەکیش بۆ ئەو تەرخان بکاتو پلەوپایەکی بداتێ، بێدەنگ دەبێت، نەك هەربێدەنگ دەبێت بەڵکوو دەبێتە پاساوەدەری کەموکوڕیو هەڵاواردنەکانی دەسەڵاتیش بەلەبەر چاوگرتنی ئەم پێناسەگە لەبابزانین رێبەری شەهید دوکتور قاسملوو شۆڕشگێڕ بووە یائاژاوەخواز؟

دوکتور قاسملوو هەم بەپێی پێگە کۆمەڵایەتییەکەیو هەم بەپێی پێگە زانستیو سیاسییەکەی دەیتوانی شوێنو جێگایەتی باشترو بەرزتری لەدەسەڵاتی ئێران یاخود لانی کەم لەئەورووپا هەبێ، بەڵام دەبینین بەو پەری لەخۆ بوردوویيو بەگیانێکی شۆڕشگێڕانەوە لەکوردستانو چیا سەرکەشەکانی دەمێنێتەوەو باوەشی قەندیلو هاورێتی پێشمەرگەو ژیانی دژواری پاتیزانی هەڵدەبژێرێت، دوکتور قاسملوو گەلێك جارو بەڕاشکاوی باس لەئامانجەکانی

خۆیو حیزبی دیموکرات دەکاتو جەماوەری بوونی ئەو ویستانە دەخاتە روو،بۆ نموونە لەکاتی وتوویژ لەگەڵ دیپلۆمات تیرۆریستەکانی کۆماری ئیسلامی لەوییەن لەوڵامی نوێنەرانی ئێراندا کە داوا دەکەن واز لەخودمۆختاری بێنێ دەڵێ: "ئەوەیان مومکین نیە کە وشەی خودموختاری چاوپۆشی لێ بکرێ. ئەم وشەیە بۆ نەتەوەی کورد واتایەکی عاتیفیو مێژوویی هەیە. ئەم وشەیە سەمبولێکە".[٥]

یان جارێکی دیکەو لەوتوویژ لەگەڵ "عاتفەی گورگین"دا دەڵێ: "ئێمە لەوباوەڕەداین پاش تاقیکردنەوەی دووسەرە ڕۆیی توندو تیژ واتە سەرەڕۆیی پاشایەتیو سەرەڕۆیی ڕژیمی خومەینی کاتی ئەوە هاتووە کە ڕژیمێکی دیموکراتیك لەئێران دابمەزرێ، ئێمە ئامادە نین لەگەڵ هیچ هێزێکی لایەنگری دیکتاتۆری هاوکار بینو هەر لەبنەڕەت دا هەرچەشنە دیکتاتۆرییەك رەد دەکەوینەوە. ئێمە دەمانەوێ بۆ هەتاهەتایە کۆتایی بەکۆبوونەوەی دەسەڵات لەتاران بێنین".[٦] ئەمانەو گەلێك نمونەی دیکە پیشاندەری ئەو راستییەن کە یاخی بوونو سەرهەڵدانی دوکتور قاسملوو بەدوور بووە لەهەرچەشنە مەبەستێکی تاکەکەسیو ئاژاوە خوازانە، یاخی بوون بووە لەدەسەڵاتی سەرەڕۆییو سەرهەڵدان بووە لەپێناو دابینو دەستەبەر بوونی هەندێك ئامانجی گشتیو بەتایبەتی مافە پێشێلکراوەکانی نەتەوەی ژێر دەستی کورد.

شۆڕشگێڕ ئایدیالیستە یا ڕێئالیست؟

شۆڕشگێڕ بەو پێیەی کە دژ بەواقیعی کۆمەڵگای ئارایيو پێوەندییەکانی سەرهەڵدەدات، پێویستی بەخوێندنەوەی ڕێئالی کۆمەڵگاو کەرەستەی گۆڕانی واقیعی هەیە، ئەو بڕوای بەهێزێکی زەوینی بۆ گۆڕانکاری هەیە کە تەنیا لەهزرو ویستی مرۆڤو کۆمەڵانی خەڵکدا بەرهەم دێت. بڕوای بەبزاوتو جوڵانەوەیەکی ئۆرگانیك هەیە کە هەموو تاك، چینو توێژەکانی کۆمەڵگا بەوێنەی ئەندامانی لەش لەپرۆسەی وەگەڕ خستنو گۆڕاندا ڕۆڵیان هەبێ. بۆیە دەتوانین بڵێین شۆڕشگێڕ مرۆڤێکی ڕیئالیستە کە لەسەر بەستێنی واقیع دەژی نەك لەئوتوپیادا، بەپێچەوانەی مرۆڤ ئایدیالیست کە ئەریك فرۆم گوتەنی "خاوەنی خود شەیدایيەکی فرەیە. لەڕاستیدا کەسایەتییەکی دەروونپەرێشی (نائومێدییەکی تێکەڵ بەخۆ گەورەزانی) هەیە، کە وەکو هەر دەروونێکی تری نەخۆش لەدنیای دەورووبەری خۆی جیاو پێنامۆیە. بەڵام ڕێگاچارەیەکی لەبەردەمدایە کە ئەو لەدەروونپەرێشان جیادەکاتەوە. ئەو خۆی بەبیانوویەکەوە (هەر بیانوویەك بێت، سیاسی، ئایینی،... هتد) بەستۆتەوەو کردوویەتی بەکۆڵەکەی بوونیو بەبتێكو بەتەسلیمبوونی تەواوەتی بەرامبەر بەوتبەی خۆی، بەماناو گەرمیی ژیان دەگات. لەهەلومەرجەکانی تەسلیمبوونیدا شوناسی خۆی لەو بتە دەستێنێت، بتێك کە خۆی قوتی کردۆتەوەو ڕەهایی پێ بەخشیوە".[٧]

لەراستیدا شۆڕشگێڕ نەبڕوای بەکاریزماو قارەمان هەیەو نەهەوڵ دەدا کە ببێتە قارەمانو کاریزما واتە بڕوای بەئۆتوریتەی عەقڵانیو دیموکراتیك هەیەو دژبەقارەمان پەرستیو کاریزما پەروەرییە، هێزو سەرچاوەی شۆڕشو گۆڕان لەخەڵکدا دەبێنێت نەك لەبت یا کەسایەتیەکی تایبەتدا. هەموو هەوڵیشی ئەوەیە کە خەڵك بێنێتە سەر ئەو بڕوایە کە بەشێوەیەکی ئۆرگانیك ڕۆڵی خۆیان لەشۆڕشدا ببینو بەتەمای قارەمانو ڕزگاریدەر نەبن. شۆڕشگێڕ

گۆڕانخوازێکی پراگماتیستە کە لەوەهمو خۆزگەدا ناژی، بەپێی ریئالی کۆمەڵگا تیۆری هەڵدەبژێرێ یا دادەڕێژێ‌و لەکردەوەدا تاقی دەکاتەوە. لای ئەو هیچ بیرو کەسایەتییەك پیرۆز نیەو بڕوای بەهیچ بیرو تیۆرییەکی نەگۆرو رەها نیە واتە نابێتە کۆیلەی هیچ بۆچوون‌و ئایدۆلۆژیایەك‌و نایهەوێ خەڵکیش بکاتە کۆیلەی بیرو کەسایەتیی خۆی. زۆرجار هەست دەکەی شۆڕشگێڕ ئەو مرۆڤە وشیارو پێگەیشتووەیە کە کەوتۆتە جیهانێکی شێت‌و ئیفلیجەوە، چونکە بۆ پێگەیاندن‌و تێگەیاندنی خەڵك هەوڵ دەدات‌و تێدەکۆشێ هێزو تواناکانی خەڵکیان پێ‌بناسێنێ، بەپێچەوانەی هەندێك دەسەڵاتخوازو ئاژاوەگێری بەناو شۆڕشگێڕ کە وەك مۆرەو پەیژەی گەیشتن بەدەسەڵات چاو لەخەڵك دەکەن.

گەورەیی لای شۆڕشگێڕ نەبوون بەمۆرەو کۆیلەیە بۆیە زۆر بەئاسانی دەڵێ: "نا"و مل کەج ناکات. دوکتور قاسملوو دەڵێ: "هیچ نیعمەتێك لەجیهاندا لەئازادی بەنرختر نیە، ئازادی کەرامەت‌و شەخسییەت دەدا بەئینسان‌و رێگا نادا بکرێ بەمۆرە.... ئینسان دەبێ لەحاڵەتی مۆرە بێتە دەر، ببێتە شەخسییەت، ببێتە فەردێکی زیندووو چالاکی کۆمەڵ".[٨]

لێرەدا ئەم راستییەمان بۆ دەردەکەوێت کە لەروانگەی شۆڕشگێڕێکی راستەقینەی وەك دوکتور قاسملوودا، مرۆڤ کاتێك هەڵدەدات‌و گەشە دەکات کە بۆخۆی هەست پێبکات، بۆ خۆی بیربکاتەوەو بۆ خۆیشی بڕیار بدات.

شۆڕشگێڕ نوێخوازو رەخنەگرە

شۆڕش لەخۆیدا گۆڕانکارییەکە بۆ نوێ بوونەوە. واتە رەدکردنەوەی باری ئارایی‌و هەنگاونان بەرەو بارودۆخێکی نوێترو پێشکەوتووترە، کەوابوو دەسپێکی شۆڕش گومانێکە کە دەخرێتە سەرئێستا، رابردووو نەریتە دەست‌و پاگرەکان، هانا ئارێنت سەبارەت بەپرۆسەی شۆڕش دەڵێ: "چەمکی نوێی شۆڕش لەم تێگەیشتنە جیا ناکرێتەوە کە رەوتی مێژوو لەناکاو سەرلەنوێ دەست پێدەکاتەوەو چیرۆکێکی بەتەواوەتی نوێ دێتە ئاراوە کە قەت نەزانراوەو نەگوتراوە".[٩] ئەمەش بەواتای گۆڕانکارییەکی قوول‌و پێکهاتە شکێنە بۆیە کەسایەتیی شۆڕشگێڕیش کە شوناسی خۆی لەچەمکی شۆڕشەوە وەردەگرێ ناتوانێ لەم تایبەتمەندییانە بەدوور بێت واتە شۆڕشگێڕ خاوەن کاراکتەرێکی گۆڕانخوازو داهێنەرە.

گۆڕانخوازی‌و داهێنانیش پێویستی بەگیانی رەخنەگری‌و رەخنەگرتن هەیە واتە کەوتنە بەر رەخنەی باری ئاراییە کە پێویستی گۆڕان‌و داهێنان دێنێتە ئاراوە. کە وابوو شۆڕشگێڕ ئەو رەخنەگرە شێلگیرەیە کە بەکردەوە دێتە گۆڕەپانی گۆڕانکاری‌و داهێنانەوە، رەخنە سەرەکیترین چەکی شۆڕشگێڕە کە کە لەتێگەیشتنێکی یا لەوەسەرچاوە دەگرێ نەك لە وەهمێکی ئایدیالیستییەوە.

شۆڕشگێڕ قەت لەرەوتی گۆڕانکاری‌و نوێکردنەوەدا پەنا بۆ ئامرازو میکانیزمی کۆن‌و سواو نابات‌و دەزانێ کە بەکەرەستەی کۆن‌و رزیو، نوێ چێ ناکرێت‌و سەرەتای خراپ قەت ئاکامی باشی لێناکەوێتەوە، بۆیە یا خۆی تیۆریسیەنە نەیا بەدوای تیۆری‌و میکانیزمی نوێ‌و جیاوازدا دەگرێ بۆ گۆڕانکاری. لێرەدایە کە بەرە شۆڕشگێڕی راستەقینەو نوێخواز لەئاژاوە خوازی بەناو شۆڕشگێڕ کە بەمەعریفەو ئامرازی کۆنەوەو تەنیا بەمەبەستی گەیشتن بەدەسەڵات، دروشمی گۆڕان‌و نوێخوازی هەڵدەگرێت، جیا دەکرێتەوە کەسایەتی ئاژاوەخواز بۆ رەوایی بەخشین بەخۆی شانازی بەپێبەندبوونی

خۆی دەکات بەنەریتو باوەرە کۆنەکانی کۆمەڵگاوەو بەپێداگرتن لەسەر باوەڕە نەریتییەکانو بەپیرۆزکردنیان دەیهەوێ سیمایەکی خەڵکیو جەماوەری بەخۆ بدات، لەکاتێکدا کە شۆڕشگێڕی راستەقینە لەهەمانکاتدا کە ریئالیستانە هەڵسوکەوت لەگەڵ بیرو باوەڕی خەڵكو نەریتەکان دەکات، لەهەمان کاتیشدا پێ لەسەرپێویستی گۆڕانی ئەو نەریتو باوەڕانە دادەگرێتو مەعریفەو جیهانبینیو گوتارێکی نوێ پێشکەش دەکات، ئەم کەسایەتییە لەباتی ئەوەی ببێتە پێدا هەڵبێژی نەریتو دەسەڵات، بێز دەکاتەوە لەکۆرو کۆبوونەوەی نەریتخوازانو دەسەڵاتدارانی ناشارەزا. بۆیە دەتوانین بڵێین شۆڕشگێڕی راستەقینە هەمان روناکبیری پراگماتیستە.

بەچاوخشاندنەوەیەك بەسەر وتارو هەڵوێستەکانی دوکتور قاسملوودا بەسانایی ئەم راستیەمان بۆ دەردەکەوێت کە قاسملوو ئەو شۆڕشگێڕە راستەقینەیەیە کە ئازایانە نەریتەکان، پێوەندییە کۆمەڵایەتییەکۆنەکان، رەوتی بزوتنەوەو گوتاری زاڵی کۆمەڵگاکەی دەخاتە ژێر پرسیارو رێگایەکی نوێ پێشنیار دەکات کە بەکردەوەش بۆ سەقامگیرکردنی هەنگاو دەنێ. دوکتور قاسملوو لەکتێبی (کوردستانو کورد)دا زۆرجارو بەراشکاوانە نەریتو پێوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی کۆمەڵگای ئەو کاتی کوردستان دەخاتە ژێر رەخنەو پێ لەسەر پێویستی گۆڕانکاری دادەگرێت رەخنە لەگوتاری سۆسیالیستیو سۆسیالیزمی ئارایی (موجود) کە گوتاری روناکبیریی زاڵی ئەو سەردەمەی کوردستان، ئێرانو تەنانەت جیهانیشە (بەتایبەت وڵاتانی جیهانی سێهەم) دەگرێتو دۆزێکی نوێ واتە سۆسیالیزمی دیمۆکراتیك دێنێتە ئاراوە.

دوکتور قاسملوو لەگەڵ ئەوەیدا کە باوەڕی بەسۆسیالیزم هەیە بەڵام بەروانینێکی ریئالەوە چاو لەو دۆزەو بارودۆخی کۆمەڵگای دەکات، بۆیە پێ لەسەر گۆرانکاری لەو دۆزەو چەسپاندنی سۆسیالیزمی دیمۆکراتیك دادەگرێ: "هەم لەباری تیۆرییەوەو هەم لەباری عەمەلییەوە باسی بارە باشەکانی سۆسیالیزممان کرد، هێندێك گیرو گرفتی سۆسیالیزمی مەوجوودو هۆی ئەو گیرو گرفتانەشمان خستە بەرچاوو، لەئاخردا هاتینە سەر ئەوە کە گیرو گرفتی ئەساسی لەسۆسیالیزمی مەوجووددا، نەبوون یان مەحدوود بوونی دیموکراسیی سیاسییە.

ئایا ئەو سوسیالیزمەی ئێمە دەمانەوێ دروستی بکەین، بەتەواوی عەینی ئەوە دەبێ کە لەوڵاتانی سۆسیالیستی دا دامەزراوە؟

وەلامی ئەو پرسیارە زۆر بەراشکاوی ئەوەیە کە: نا! ئەوە لەگەڵ وەزعی وڵاتەکەماندا ناگونجێ.

چونکە راستە کە کۆمەڵی کوردەواری پێی ناوەتە قۆناغی سەرمایەداری، بەڵام هێشتا خۆی بەتەواوی لەپێوەندییەکانی سەردەمی دەرەبەگایەتی رزگار نەکردوە. تەرکیبی کۆمەڵایەتیی وڵاتەکەمانو تەرکیبی چینایەتیی کۆمەڵی ئێمە، جیاوازییەکی تەواوی لەگەڵ کۆمەڵێکی سەرمایەداری دا هەیە. فەرهەنگو سوننەتی گەلەکەشمان تایبەتینو، لەگەڵ فەرهەنگو سوننەتی گەلانی دیکە فەرقی هەیە.

هەر بۆیە زۆر روونە کە ئەو سۆسیالیزمەی ئێمە دەمانهەوێ دای بمەزرێنین، دەبێ لەگەڵ سۆسیالیزمی یەکیەتیی سۆڤیەتی، یان فەرانسە، یان ویەتنام، یان هەر جێگایەکی دیکە فەرقی هەبێ"[١٠].

وڵاتانی سوسیالیستی دەخاتە بەر رەخنەو سەبارەت بەرۆڵی رەخنە لەو وڵاتانەدا دەڵێ: "رەنگ بێ ئەو پرسیارە بێتە پێش کە ئەگەر ئەندامانی حیزب

لەوڵاتانی سۆسیالیستیدا رەخنەکانی خۆیان بەراشکاوی بڵێن چ دەبێ؟ وڵام ئەوەیە کە لەنەزەر زۆربەی ئەو ئەندامانە، ئەم کارە وەك سەر لەدیواردان وایەو بەت

اقیکردنەوە دەزانن کە ئەگەرچی مومکینە لەهەوەڵدا بەرووالەت پێیان بڵێین کە ئەو رەخنەو رەخنەگرتنە مافی خۆیانە، بەڵام لەیەکەم هەڵکەوتدا بیانوویان پێ دەگرێو سزایان دەدەن"[11].

بزوتنەوەی کوردو تەنانەت حیزبی دیمۆکراتیش لەژێر چاوی وردبینو رەخنەگری دوکتور قاسملوو رەدنابونو ئازایانەو دڵسۆزانە قامك لەسەر لایەنە لاوازەکانیانو پێویستی ریفۆرم لەوانەدا دادەنێ:"پێشرەوبوون و رادەی شۆرشگێر بوونی هەموو حیزبێکی سیاسی لەوەڕا دەردەکەوێ کە چۆن سەیری رابردووی خۆیو بەتایبەتی هەڵەکانی خۆی دەکا. حیزبی شۆرشگێر نابێ لەوە بترسێ کە گۆیا بەباسی هەڵەی رابردوو دوژمنی شاد دەبێ، یا لەئیعتباری حیزبەکە کەم دەبێتەوە. بەپێچەوانە پێلێنانو راست کردنەوەی هەڵەو چەوتییەکانی رابردووی تێکۆشان ناوبانگی حیزب لەنێو کۆمەڵانی خەڵکدا دەباتە سەرێو جیدی بوونو بەرپرس بوونی حیزبەکە نیشان دەدا. بۆیە پێویستە کزیو هەڵەکانی زەمانی کۆماری کوردستان بگوترێنو بخرێنەروو. بائەوەش بڵێین کە رەخنەگرتن لەبەرێوەبەریی حیزب لەسەردەمی کۆماری کوردستاندا نە نرخی کۆمار کەم دەکاتەوەو نەئیعتباری بەرێوەبەرانی ئەو وەختەی حیزب دێنێتە خوارێ"[12]

ئەگەرچی قاسملوو مرۆڤێکی سۆسیالیستە بەڵام لەشیکردنەوەی هۆیەکانی تێکچوونی کۆماردا ناکەوێتە ژێر هێژمۆنی روانگەی بەستراوەیی "dependency"یەوەو تەنیا لایەنی دەرەکی تاوانبار ناکات بەڵکوو بەتێروانینێکی مۆدێرنیستییەوە "modernization" شرۆڤەی هۆیەکانی سەرنەکەوتنی کۆمارو لایەنە لاوازە نێو خۆییەکانی سیستمی کۆمار، حیزبی دیمۆکراتو کۆمەڵگای کوردستان دەکات. "پاش تێکچوونی کۆماری کوردستان ئەو بیرو باوەڕە لە مێژووی حیزبی ئێمەدا بەهێز بوو کە هۆی ئەسڵیی تێك شکانی ئەم کۆمارە، سیاسەتی چەوتی یەکیەتیی سۆڤیەتی بەرامبەر بەوەزعی ئێران بوو. گوایا یەکیەتیی سۆڤیەتی خەڵکی کوردستانی هاندا بۆ ئەوە کۆماری کوردستان دابمەزرێنێ، لەپاشان بەتاقی تەنیای بەجێ هێشتو رێژیمی کۆنەپەرستی ئێران توانی بەهاسانی لەنێوی بەرێ. ئەنجامی

ئەو لێکدانەوەیە زۆر روونە، ئەوە خۆ ئاسوودەکردنو خۆماندوونەکردنە. تاوانبارکردنی خەڵکی دیکە هەموو وەختێك لەرەخنە لەخۆگرتن خۆشترە. بێجگە لەوە ئەگەر لێکدانەوەمان بەو شێوەیە بێ، ئیعترافمان کردوە کە کۆماری کوردستان دەستکردی بێگانە بووەو ئەوەش راستو رەوان ئەوو بیروڕایەیە کە دوژمن لەسەرەتای پێکهاتنی ئەم کۆمارەوە تا ئێستا بڵاوی دەکاتەوە، بیرو رایەك کە لەگەڵ واقعییەت رێك ناکەوێو هەوڵی ئەوەیە کە باری راستەقینەی مێژوو بگۆڕێ.

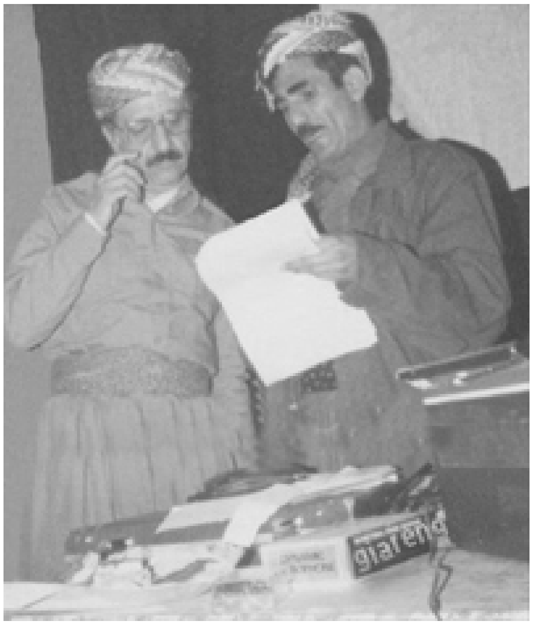

هێزی ئەسیلی جووڵانەوەی ساڵەکانی ٢٥-١٣٢٤ گەلی کورد بووەو هۆی ئەسڵیی پێکهاتنی کۆماری کوردستانیش دیسان هەر ئەوە بووە کە گەلی کورد ویستوویەتی بەمافی رەوای خۆی بگاو چارەنووسی خۆی بەدەستەوە بگرێ. ئەودەم دیارە هۆی ئەسڵیی تێکچوونی کۆماری کوردستان کزیی نێوخۆی جووڵانەوە، کزیی نێوخۆی حیزبو لەپێش هەمووان دا زەعفی بەرێوەبەریی حیزبی دێموکراتی کوردستان بووە. ئەو کزیو لاوازییە لەهەموو بارەکانی ژیانو تێکۆشانی حیزبو کۆماری کوردستان دا خۆی دەنواند"[١٣].

ئەمانەو دەیان نموونەی دیکە دەیسەلمێنن کە دوکتور قاسملوو وەك شۆڕشگێڕێکی راستەقینە خاوەن کاراکتەرێکی رەخنەگرو داهێنەر بووە.

کۆنە پارێزی (کۆنسێرڤاتیزم) یا ئاشتیخوازی

شۆڕشگێڕ وەك رووناکبیرێکی گۆڕانخواز، مرۆڤێکی شێلگیرو رادیکاڵە سەبارەت برواو بۆچوونەکانیو خۆی بەدەست باری ئارایيو پێوەندییە کۆنە کۆمەڵایەتیو سیاسییەکانو دەسەڵاتی بێدادییەوە نادات، بۆیە زۆر سروشتییە کە لەپێناو گەیشتن بەئامانجەکانیدا پەنا بۆ کردەوەو میکانیزمی توندوتیژیش بەرێت. لەجێدا زۆربەی بیریاران، شۆڕش وەك گۆڕانکارییەکی توندو تیژانە پێناسە دەکەن، بەڵام لێرەدا دووبابەتی بنەڕەتی دێنە گۆڕێ کە شایانی سەرنجو تێرامانن، یەکەم مەبەستی شۆڕشگێڕ لەگۆڕانکاریو تەنانەت کر

Figure ١

دەوەی توندو تیژ چیە؟ جگە لەوەیە کە گۆڕانکاری لەپێناو پێشکەوتنو گەیشتن بەکۆمەڵگای ئازادو دادوەرانەو ئاشتییەکی سەقامگرتوو دایە؟ شۆڕش میکانیزمێکە بۆ گۆڕانکاری بە مەبەستی دابینو دەستەبەرکردنی مافەمرۆییەکانو سەقامگیرکردنی ئاشتیو ئازادی. لەجێدا شۆڕشگێڕ مرۆڤدۆستو ئەوینداری ژیانە، بەژیاندا نەنووساوە. بەپێری مردنەوە دەڕوا بۆ پێکهێنانی ژیانێکی باشتر. ئەوەی لەلای ئەو رەسەنە مرۆڤو گیانو ژیانو مەعریفەیەتی. ئەو بەگیانێکی مرۆڤدۆستانەوە رەخنە لەباری ئاراییو سنوورە دزێوەکانی کۆمەڵگا دەگرێت و لەپێناو گۆڕانیاندا ئاگری شۆڕش

هەڵدەگیرسێنێت. کەوابوو زۆر لۆژیکییە کە شۆڕشگێڕ لەهەر قۆناغێك لەخەباتەکەیدا بۆی بلوێ شێوازی ئاشتیخوازانەو ناتوندوتیژ هەلبژێرێو لەرێگای وتووێژو دیالۆگەوە ئامانجەکانی مسۆگەر بکات، ئەمەش بەهیچ شێوەیەك نابێ بەکۆنەپارێزی، سازانو پاراستنی باری ئارایی لێکبدرێتەوە، چوونکە لەراستیدا شۆڕشگێر وازی لەئامانجەکانی نەهێناوەو دانی بەبارودۆخی کۆنو نەریتیدا نەناوە، بەڵکوو تەنیا بەپێی گونجان میکانیزمێکی کەم تێچووتری هەڵبژاردووە. دووهەم، شۆڕشگێر لەچ بەستێنو هەلومەرجێکی سیاسی، کۆمەڵایەتی، کولتوریو ئابووریدا ئاڵای شۆڕش هەڵدەدات؟ بێگۆمان شۆڕشگێڕی ریالیست ناتوانێ راستییەکانی کۆمەڵگاو پێوەندییەکانی کۆمەڵ لەهەموو بوارەکاندا لەبەرچاو نەگرێت، کەوابوو ناچارە لەوسیستمەدا هەوڵی گۆڕانکاری بدات، ئەو لەبۆشاییدا ناژیو ناتوانێ بەشێوەیەکی رەها هەموو ریئالی کۆمەڵگا رەدبکاتەوە، بەڵام لەهەمانکاتیشدا واز لەئیدەکانی ناهێنێتو شێلگیرانەو بەشێوەیەکی لۆژیکی تێدەکۆشێت کە بیانکات بەریئالو واقیعی کۆمەڵگا. بۆیە هەرچەن بیریارێکی وەك ویکتۆر وۆڵفنشتاین پێی وایە کە: "هەرکەسێك، هەرچەندە کەمتر خۆی بەگۆڕانێکی بنچێنەیی کۆمەڵگاو بەتەواوەتی وەلانانی چینێکی سەردەستەوە خەریك بکات. لەوانەیە کەمتر بتوانێت تایبەتمەندییە سایکۆلۆژیکەکانی کەسایەتییەکی شۆڕشگێڕ لەخۆوەنیشان بداتو هەرچەندە زۆرتر ئینتیمای بەکارهێنانی ئامرازێکی سیاسیی ئاشتیخوازانە کەرەوابیەکی نەریتی هەبێ تێدا بەهێزتر بێت، ئەگەری ئەوەی کە خاوەن سایکۆلۆژییەکی شۆڕشگێڕانە بێ کەمترە"[14]. بەڵام بەلەبەرچاوگرتنی ئامانجی شۆڕش کە گۆڕانکارییەکی قوولو پێکهاتە شکێنە دەتوانین بڵێین، ئەگەر شۆڕشگێڕ لەقۆناغەکانی شۆڕشدا هەستی بەوەکرد کە ئامرازێکی ئاشتیخوازانەی وەك دیالۆگ دەتوانێ کاریگەر بێتو لەهەمانکاتیشدا بنەما هزرویو ئامانجە سەرەکییەکانی شۆڕش خەوشدار ناکات. بۆ دەبێ نەتوانێ کەڵکی لێوەربگرێ؟

دوکتور قاسملوو وەك شۆڕشگێڕێکی شارەزا لەگەمەی سیاسیدا لەگەڵ ئەوەیکە پێلەسەر مەبەستو ئامانجەکانی شۆڕشەکەی دادەگرێت. لەهەمانکاتدا ئاگادارە کە لەچ بەستێنو هەلومەرجێکدا گەمەی سیاسی دەکاتو زانایانەو بەبەرپرسایەتییەوە کەڵك لەهەموو ئامرازەکان وەردەگرێت: " ئێمە وەکو حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لەرۆژی ئەوەڵەوە رامان گەیاندووە کە شەڕخواز نین، ئێمە شەڕ بۆ شەڕ ناکەین. ئێمە شەڕ بۆ شتێکی دیکە دەکەین. شەڕەکەش ئێمە دەستمان پێنەکردووە. ئەو شەڕە بەسەر ئێمەدا تەحمیل بووە. شەڕی ئێمە بۆ دێموکراسیو خودموختارییە. هەر وەختێکی بەدێموکراسیو خودموختاری گەیشتین، دەست لەشەڕەکە هەڵ دەگرین. پاشان لەسیاسەتدا ئەوە رەشو سپی نیە، هەموو شتێكو هیچ شتێك. هەرکەس ئاوا سیاسەت بکا سەرناکەوێ"[15]. راشکاوانە هەرچەشنە خۆبەدەستەوەدانو تەسلیم بوون لەبەرامبەر هەلومەرجی سیاسی ناوچەو وڵاتانی سەردەست رەددەکاتەوەو دەڵێ: "بۆ ئەوە کە ئەو ئەرکە گرینگە کە باسم کرد، نیشان بدەین کە ئێمە حیزبێکی سەربەخۆین، هێزێکی سەربەخۆین، داوای دێموکراسیو خودموختاری دەکەینو دەمانهەوێ ئەو دیموکراسیو خودموختارییە وەربگرین، شەڕی ئێرانو عێراق هەبێو نەبێ

ئەوە رەبتی بەئێمە نیەو بۆ ئامانجەکانی خۆمان هەر شەڕی خۆمان بەڕێوە دەبەین. ئێمە شەڕخواز نین، بەڵام تەسلیم تەڵبیش نین، تەسلیم نابین"[١٦].

دۆستایەتیو دوژمنایەتی

لەشۆڕشدا ئامانجو مەبەستی شۆڕشە کە دۆستو دوژمنی شۆڕشگێڕ دیاری دەکات، بۆ وێنە لەشۆڕشێکی چینایەتیدا کە لەپێناو مافو بەرژەوەندییەکانی چینی کرێکاردا دەکرێ، کرێکارانو چینی چەوساوەی هاوبەرژەوەندی دەبن بەدۆستو پاڵپشتی یەکترو لەهەمانکاتدا چینی بورژواو سەرمایەداریش دەکەونە بەرەی دژبەشۆڕشەوە، چوونکە لەجێدا شۆڕشێکی کرێکاریو گەیشتنی کرێکاران بەئامانجەکانیان، بەرژوەندیی سەرمایەدار دەخاتە مەترسییەوەو رووخانی دەسەڵاتی بورژوازی لێدەکەوێتەوە. هەروەها لەشۆڕشێکی رزگاریخوازانەی نەتەوەییشدا، بەرژەوەندی نەتەوەیە کە دۆستو دوژمن دیاری دەکات، گەیشتنی نەتەوەیەکی بندەستی وەك کورد بەمافو ئازادییەکانی، بێگومان دەسەڵاتی نەتەوەی سەردەستی فارس یا هەر نەتەوەیەکی دیکەی دژی کورد کەم دەکاتەوەو بەرژەوەندییەکانی دەخاتە مەترسییەوە، بۆیە لەشۆڕشداو بەتایبەت لەشۆڕشێکی سیاسیدا، دۆستایەتیو دوژمنایەتی بەپێی بەرژەوەندی دەکرێ، کەوابوو هێزێکی فارس کەبڕوای بەمەزنایەتیو پیرۆزی ئێرانو تاقە نەتەوەیەك بەناوی ئێرانی (بەشوناسی فارسییەوە) لەووڵاتەدا هەیە قەت ناتوانێ دۆستو پاڵپشتی نەتەوەی کوردو داکۆکیاری ئامانجەکانی بێت، تەنانەت هێزە زێدەخوازە تورکەکانیش لەئێراندا کە چاوی تەمایان بڕیوەتە خاکی کوردستان قەت ناتوانن دۆستی شۆڕشی کوردو هێزە شۆڕشگێڕەکانی بن. بۆیە شۆڕشگێڕ زانایانەو بەپێی ئامانجو بەرژەوەندییەکانی شۆڕشەکەی دۆستایەتیو دوژمنایەتی دەکاتو قەت ئامادە نابێ لەپێناو دۆستایەتییەکی رووکەشو بێبنەمادا ساویلکانە بەرژەوەندییە رەسەنەکانی شۆڕشەکەی بخاتە ژێر پێیەوەو قەتیش لەپێناو چەپڵەی هێزێکی بەناو دۆستدا کە لەراستیدا بەرژەوەندییەکانی بەتەواوەتی دژایەتیان لەگەڵ بەرژەوەندییەکانی ئەو هەیە، ئامادە نابێ داژیەتی هێزێك بکات کە دەتوانێ ببێتە یارمەتیدەرو دۆستێکی ستراتژیك بۆ ئەو.

دوکتور قاسملوو لەو پێوەندییەدا دەڵێ:"بابەسەراحەتەوە بگوترێ کە ئێمە بەخاتری دۆستایەتی قەت واز لەسەربەخۆییو قازانجی میللەتەکەمان ناهێنین. بەڵام لەبەر خاتری سەربەخۆییو قازانجی میللەتەکەمان ئەگەر پێویست بوو واز لەدۆستایەتی دەهێنین. کەوابوو میعیار بۆ ئێمە قازانجی حیزبو گەلی کوردو گەلانی ئێرانو سەربەخۆییمانە. میعیاری ئەساسی سەربەخۆیی بڕیاردانە. دۆستایەتی دەکەین بەڵام لەگەڵ پاراستنی سەربەخۆیی. ئەگەر پێویست بوو دۆستایەتی یەکە فیدای سەربەخۆیی دەکەین، بەڵام هەرگیز سەربەخۆیی فیدای دۆستایەتی ناکەین"[١٧].

ئاکام

لێکدانەوەی هەر کام لەرەهەندەکانی ژیانو کەسایەتی هەرکەسێکی شۆڕشگێڕ بەتایبەت کە رێبەری شۆڕشیش بوو بێت. پێویستی بەلێکدانەوەو لەبەرچاوگرتنی هەلومەرجی سەردەمو شوێنو کاتی ژیانی ئەو کەسایەتییە هەیە. رەنگە هەندێك لەبوچوونو هەڵوێستەکانی دوکتور قاسملوو یا لەخۆیاندا رەخنەیان لەسەر بێت یا لانی کەم لەگەڵ هەلومەرجی ئێستادا نەگونجێنو پێویستیان بەپێداچوونەوەو خوێندنەوەیەکی نوێ هەبێت، ئەمەش بەهیچ

شێوەیەك لەبایەخی ئەو بۆچوونەنانە کەم ناکاتەوە واتە نابێ کەسایەتییەکی وەك دوکتور قاسملوو کە لەسەردەمی شەڕی ساردو هەلومەرجێکی سیاسیی جیاوازدا رێبەرایەتی شۆڕشی کردوەو هەڤدەساڵ لەمەوبەر شەهید بووە بە ربەی ئێستا شرۆڤە بکرێت. بۆیە ئەوەی لەم لێکۆڵینەوەیەدا هاتووە زیاتر جەختی لەسەر فاکتەرە نەگۆڕەکان کردوەو هەوڵدراوە بە ربەیەکی لۆژیکیو گونجاوو لەگەڵ سەردەمی ژیانی دوکتور قاسملوو شرۆڤەی رەهەندی شۆڕشگێڕانەی کەسایەتیی ئەو رێبەرە بکات. لەم بابەتەدا زیاتر لایەنە پۆزەتیڤەکانی ئەم کەسایەتییە بەرجەستە کراوەتەوە، بەڵام دەکرێ لەبابەتێکی دیکەدا لەروانگەیەکی رەخنەییەوە شرۆڤەی ژیانو کەسایەتیی دوکتور قاسملوو بکرێت. لێرەدا هەولّی من دەستنیشان کردنی تایبەتمەندییەکانی کەسایەتیەکی شۆڕشگێڕو رادەی رەنگدانەوەیان لەکەسایەتیی دوکتور قاسملوودا بووە.

سەرچاوەکان:

١. کوهن، الوین استانفورد ـ تئوریهای انقلاب، ترجمەی علیرضا طیب، نشر قومس، چاپ اول ـ تهران ١٣٨٠

٢. ازکیا، مصفطی ـ جامعەشناسی توسعە، نشر کلمە، چاپ دوم ـ تهران ١٣٧٩

٣. پلیچ، پیتەر ـ ئیسکۆرت بەرەو تاران، وەرگێڕانی حەسەنی ئەیوب زادە، چاپی دەزگای وەرگێڕان، چاپی دووهەم ـ هەولێر

٤. فرۆم، ئەریك چەند وێستگەیەکی فیکریو ئەدەبی، وەرگێڕانی ئازادبەرزنجی، چاپی دەزگای سەردەم، چاپی یەکەم ـ ٢٠٠٠

٥. قاسملوو، عبدالرحمن ـ چل ساڵ خەبات لەپێناوی ئازادیدا (کورتە مێژووی حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران)، چاپی کۆمیسیوونی چاپەمەنی حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران، چاپی یەکەم، ١٣٨١

٦. وریا، قادر ـ قاسملوو لەرێبازیدا زیندووە، چاپی ئاوێر، چاپی یەکەم ـ ٢٠٠٥ـ (نوسینو کۆکردنەوە)

٧. بەهرامی، کاوە ـ تاڤگەی هەقیقەت، بەرگی یەکەم ـ (کۆکردنەوە)

پەراوێزەکان:

[١] فرۆم، ئەریك، چەند وێستگەیەکی فیکریو ئەدەبی، وەرگێڕانی ئازاد بەرزەنجی، چاپی دەزگای سەردەم، چاپی یەکەم ـ ٢٠٠٠ـ ل. ١٢٨و ١٢٩

[١] وریا، قادر ـ قاسملوو لەرێبازیدا زیندووە، چاپی ئاوێر، چاپی یەکەم ـ ٢٠٠٥ـ ل. ١٤٩

[١] هەمان سەرچاوە ـ ل. ١٠٥

[١] هەمان سەرچاوە ـ ل. ١٤٧

[١] هەمان سەرچاوە ـ ل. ١٣٠و ١٣١

[١] هەمان سەرچاوە ـ ل. ١٤٨

[١] فرۆم، ئەریك ـ چەندوێستگەیەکی فیکریو ئەدەبی، وەرگێڕانی ئازاد بەرزەنجی، چاپی دەزگای سەردەم، چاپی یەکەم، ٢٠٠٠ـ ل. ١٣١

[١] وریا، قادرـ قاسملوو لەرێبازیدا زیندووە، چاپی ئاوێر، چاپی یەکەم ـ ٢٠٠٥ـ ل. ١٥٢

[١] کوهن، الوین استانفورد ـ تئوریهای انقلاب، ترجمەی علیرضا طیب. نشر قومس، چاپ اول ـ تهران ١٣٨٠ـ ص ٤٤

[١٠] بەهرامی، کاوە ـ تاڤگەی هەقیقەت، بەرگی یەکەم ـ ل ٤٠

[١] هەمان سەرچاوە ـ ل. ٣٨و٣٩

[١] قاسملوو، عبدالرحمن ـ چل ساڵ خەبات لەپێناوی ئازادیدا (کورتە مێژووی حیزبی دیمۆکراتی کرودستانی ئێران)، چاپی کۆمیسیوونی چاپەمەنی حیزبی دیمۆکراتی کوردستانی ئێران، چاپی یەکەم، ١٣٨١ـ ل. ١١٣

[١] هەمان سەرچاوە ـ ل. ١١٤

[١] کوهن، ألوین استانفورد ـ تئوریهای انقلاب، ترجمەی علیرزا طیب نشر قوس، چاپ اول ـ تهران ١٣٨٠ـ ل. ٢٤٩

[١] بەهرامی، کاوە ـ تاڤگەی هەقیقەت، بەرگی یەکەم ـ ل. ٣٥٠و٣٥١

[١] هەمان سەرچاوە ـ ل. ٣٦٤و ٣٤٥

[١] . وریا قادر، قاسملوو لەرێبازی زیندووە، چاپی ئاوێر، چاپی یەکەم ـ ٢٠٠٥ـ ل ١٥٤